

Uluabat Gölü Ramsar Alanının (Bursa/Türkiye) Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi[&]

Ayşenur AKBANA^{1*}, Yahya BULUT²

¹Bingöl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bingöl

²Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Erzurum

*Sorumlu Yazar: anurbektas@gmail.com

Geliş Tarihi: 12.06.2020 Düzeltme Geliş Tarihi: 26.01.2021 Kabul Tarihi: 06.04.2021

Öz

Kitle turizminin çevre üzerinde oluşturduğu yıkıcı etkiye karşın, doğal alanlara gerçekleştirilen, çevreye duyarlı bir turizm şekli olarak ekoturizm ortaya çıkmıştır. Ekoturizm bir planlama dâhilinde gerçekleştirildiğinde özellikle sulak alanlar gibi hassas ekosistemlere sahip alanlarda sürdürülebilir kullanımın sağlanması ve yöre halkının kalkınması açısından önemli bir fırsattır. Bu çalışmada, ülkemizdeki 14 Ramsar alanından biri olan Uluabat Gölü Ramsar alanı tampon bölge sınırları içerisindeki, ekoturizm potansiyeli belirlenmeye çalışılmıştır. Literatür taramaları, arazi çalışmaları ve SWOT analizi tekniğinden yararlanılan çalışma sonucunda çalışma alanı sınırları içerisindeki ekoturizm potansiyeli yüksek yerleşim alanları ve bu yerleşim alanları ile yakın çevrelerinde gerçekleştirilebilecek ekoturizm aktiviteleri ortaya konulmuştur. Ekoturizm sonucunda oluşabilecek tehditlere karşın, sürdürülebilir kullanımın sağlanabilmesi adına önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Ekoturizm, Ramsar sözleşmesi, Sürdürülebilirlik, SWOT analizi, Uluabat Gölü*

Evaluation of Uluabat Lake Ramsar Area (Bursa/Turkey) in Terms of Ecotourism

Abstract

Despite the devastating impact of mass tourism on the environment, ecotourism has emerged as an environmentally friendly form of tourism in natural areas. When ecotourism is realized within the scope of a planning, it is an important opportunity in terms of ensuring sustainable use and development of the local people, especially in areas with sensitive ecosystems such as wetlands. In this study, the potential of ecotourism within the borders of the Uluabat Lake Ramsar area, which is one of the 14 Ramsar areas in our country, was tried to be determined. As a result of the study using literature reviews, field studies and SWOT analysis technique, the areas with high ecotourism potential within the boundaries of the study area and ecotourism activities that could be carried out in these settlements and their close surroundings were revealed. Despite the threats that should arise as a result of ecotourism, suggestions were made to ensure sustainable use.

Key words: *Ecotourism, Ramsar agreement, Sustainability, SWOT analysis, Uluabat Lake*

Giriş

Kitle turizminin doğal ve kültürel kaynaklar üzerinde oluşturduğu baskının artmasıyla bu kaynaklar üzerinde oluşturduğu tehdit, daha duyarlı ve saygılı turizm türlerinin doğmasına neden olmuştur (Akşit, 2007; Demir, 2011; Yazıcı ve ark., 2017a). Bu doğrultuda doğayla barışık bir anlayış içinde gelişen yeni turizm biçimleri var olan doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin korunarak kullanımını, tanıtılmasını ve sürdürülebilirliğin devamını

hedeflemektedir (Gökalp ve Yazgan, 2013). Doğayla iç içe, doğanın sahip olduğu kaynak değerleri korunarak ve sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde gelişen yeni turizm anlayışı ekoturizm kavramı olarak ortaya çıkmıştır (Karataş ve Altunel, 2017).

Valentine (1992) ekoturizmi; geçmişe ait kültürel değerlerin günümüze ulaşabildiği alanlar ile nispeten bozulmamış doğal alanlara daha çok, araştırma, değerini anlama, yaban bitkileri ve hayvanları inceleme gibi spesifik amaçlarla yapılan seyahatler şeklinde tanımlamaktadır. Uluslararası

Ekoturizm Topluluğu tarafından yapılan tanımlamada ise ekoturizm; çevreyi koruyarak yerel halkın refahını gözeten, doğal alanlara gerçekleştirilen çevreye duyarlı ve sorumlu seyahatler olarak ifade edilmektedir (Erdoğan, 2003). Ekoturizm, kitle turizminin aksine, turizmi tüm yıla yaymayı, doğal çevre üzerinde oluşan baskıyı azaltmayı, oluşabilecek tahribatı düzeltmenin yanı sıra önlemeye yönelik planlama ve uzun vadeli ekonomik gelişimi amaç edinen ekolojik odaklı, doğaya saygılı bir turizm çeşididir (Külekçi ve Bulut, 2012). Alanın sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerlerine göre değişmekle birlikte flora keşfi, mağara gezisi, tarihi ve arkeolojik alan gezisi, atlı doğa yürüyüşü, doğa fotoğrafçılığı, foto safari, avcılık, kuş gözlemciliği, yaban hayatı gözlemciliği, yamaç paraşütü, doğa yürüyüşü/trekking, dağcılık, bisiklet turizmi, kamp/karavan turizmi, balon turizmi, yayla turizmi, tarım/çiftlik turizmi, festival turizmi, jeomorfolojik oluşumları izleme ekoturizm kapsamında yapılabilecek aktiviteler arasındadır (Erdoğan ve Yağcı, 2002; Erdoğan, 2003; Polat ve Önder, 2006; Demir, 2011; Akça ve Yazıcı, 2017; Demir, 2017; Kızıloğlu ve Karakaya, 2019).

Ekoturizm, genellikle küçük gruplarla gerçekleştirilerek, yöre halkının işlettiği küçük ölçekli tesislerde, geleneksel mimarinin ve yerel kaynakların kullanımını amaçlamaktadır. Ekoturizm amacına uygun olarak ve planlama dahilinde gerçekleştirildiğinde hassas ve kırılgan ekosistemlerin korunması ve yöre halkının sosyo-ekonomik gelişiminin sağlanması için kaynak yaratabilen bir araçtır (Demir, 2011). Gaul (2003), ekoturizmin olumlu sosyal ve kültürel etkilerini, yörede eğitim ve sağlık hizmetlerinin gelişerek yaşam standartları ve konforun artması, geleneksel kültür elemanlarının yeniden değerlendirmeye alınması şeklinde ifade etmektedir. Turoğlu ve Özdemir (2005) ekoturizmin hedeflerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır;

- Yöre halkının kültürel, sosyal ve ekonomik gelişimine katkı sağlayarak refah seviyesini yükseltmek,
- Yörenin doğal ve kültürel mirasının tanıtılmasını sağlamak,
- Geri kazanımı mümkün olmayan kaynak kayıplarını en aza indirmek,
- Turizm yönetimi ve ilgili organizasyonlarda yerel halkın katılımcı rol almasını sağlamak,
- Turistler kadar yerel halkında sürdürülebilir turizm konusunda bilinç düzeyini arttırmak,
- Ekoturizm faaliyetleri sonucu oluşan iş imkanlarını tekelcilikten kurtarıp, yerel halk ile ilgili kurum ve kuruluşlara dengeli dağılımını sağlamak.

Ekoturizm, uygulandığı ülkelerde birçok olumlu etkiyi beraberinde getirmiş, değerli doğal alanlar koruma altına alınmış ve çevreye zarar veren pek çok faaliyete karşı korunmaya başlamıştır. Dünya çapında ekoturizm açısından önde gelen ülkeler arasında ABD, Avustralya, İtalya, Yeni Zelanda, Kosta Rika, Vietnam ve Nepal gibi ülkeler ilk sıralarda yer almaktadır. Ekoturizm açısından ABD’de özellikle milli parklar ve eko-köyler büyük ilgi görürken, İtalya’da kırsal turizm ve çiftlik turizmi gelişim göstermiştir. Önemli ekoturizm alanlarına sahip olan Avustralya, ekoturizme olan ilginin artmasıyla, 1994 yılında dünyada ilk olarak ulusal ekoturizm planını hazırlayan ülke olmuştur (Akoğlu, 2018).

Ekoturizm, tüm aşamalarında toplumsal sorumluluk, ekonomik yönden verimlilik ve ekolojik duyarlılığı içermektedir (Kaypak, 2012; Üzümcü ve Koç, 2017). Tüketen değil koruyan ziyaretçi profilini oluşturmaya çalışan ekoturizm aktivitelerinin (Polat ve Önder, 2006) tüm sayılan olumlu özellikleri yanında, özellikle önemli kaynak değerine sahip korunan alanlarda çevre ve ekosistemler üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaması için kontrol ve denetim altında gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Rekreasyonel faaliyetler açısından olanaklılığa sahip korunan alanlarda, alanın sahip olduğu doğal ve kültürel değerler ile rekreasyon deneyimi ve hizmet kalitesinde düşüş yaşanmaksızın alanın yönetiminden sorumlu kurum ve/veya kuruluşlarca izin verebilecek maksimum ziyaretçi yoğunluğunun belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda bu sınırın belirlenmesinde rekreasyonel taşıma kapasitesi analizlerinden faydalanılmaktadır (Gökтуğ ve ark., 2013).

Ekoturizm adı altında plansız, kontrol ve denetim olmaksızın gerçekleştirilen turizm aktivitelerinin yöre halkı, çevre ve ekosistemler üzerinde yol açabileceği olumsuz sonuçlar özetle aşağıdaki gibi sıralanabilir (Demir ve Çevirgen, 2006; Demir, 2011);

- Taşıma kapasitesini aşan aktivite ve ziyaretçi yoğunluğu ekosisteme zarar vererek yaban hayatının yok olmasına,
- Ziyaretçi kaynaklı çöp sorunu, gürültü gibi etmenler yöre halkını rahatsız edeceği gibi özellikle yaban yaşamını etkileyerek, hayvanların yaşam alanlarını terk etmesine,
- Atık su deşarjlarında gerekli olan altyapı sistemlerinin yetersiz olması derelerin, göllerin ve denizlerin kirlenmesine,
- Ekoturizm yapılacak yörelerde doğa ile uyumlu olmayan yapıların inşası yapım ve kullanım aşamalarında hassas ve nadir ekosistemler üzerinde zarara,

- Sadece belirli sezonlarda yapılan ekoturizm aktiviteleri yatırımcıların ve işletmelerde çalışan yöre halkının ekonomik yönden olumsuz yönde etkilenmesine,
- Ekoturizmin gelişme sürecinde, yöre halkının sürece dahil edilmemesi yörenin sosyo-kültürel yapısı üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmasına,
- Ziyaretçiler ile yöre halkı arasında yaşanan kültürel alışveriş, yöre halkının değerlerinin değişmesine ve sosyo-kültürel bozulmalara yol açabilmektedir.

Sulak alanlar; kara ve suyu etkileyen kuvvetler arasındaki etkileşimlerin sonucunda oluşan benzersiz ekosistemler olup (Jiang et al., 2014), eğlenme ve dinlenme gibi amaçlarla, insanlar tarafından en fazla tercih edilen rekreasyon alanlarının başında gelmektedir (Bergstrom et al., 1990; Demir ve ark., 2011). Kendi uluslararası sözleşmelerine sahip olan tek ekosistem grubu olan sulak alanlar, Ramsar Sözleşmesi'nde; "Alçak gelgitte derinliği altı metreyi aşmayan deniz suyu alanlarını da kapsamak üzere, doğal yada yapay, sürekli yada geçici, durgun yada akar, tatlı, acı yada tuzlu bütün sular ile bataklık, sazlık, ıslak çayır ve turbalıklar" olarak ifade edilmektedir. Ramsar felsefesinin özünü sulak alanların bilgece kullanımı oluşturmaktadır. Ramsar Sözleşmesi'nin misyonu; "Bütün dünyada sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirebilmek için yerel, bölgesel ve ulusal faaliyetler ve uluslararası işbirliği yolu ile bütün sulak alanların korunması ve akılcı kullanımı" olarak

belirtilmektedir. Sözleşmeye taraf ülkeler ulusal plan, politika, mevzuat, yönetim ve halkın bilinçlendirilmesi yoluyla ülke sınırları içerisinde yer alan sulak alanların ve su kaynaklarının akılcı kullanımını taahhüt ederler (Anonymous, 2018). Ramsar Sözleşmesi'ne 1994 yılında taraf olan ülkemizde günümüze kadar 14 sulak alan Ramsar alanı ilan edilmiştir.

Bu araştırmada, ülkemizin en önemli sulak alanlarından biri olan Uluabat Gölü Ramsar alanında gerek sürdürülebilir kullanımın sağlanması gerekse kırsal karakterde olan alanda ekonomik değer üretilebilmesi amacıyla, alanın sahip olduğu ekoturizm aktivite olanaklılığı araştırılmış ve ekoturizm kapsamında değerlendirilebilecek alanlar ile bu alanlarda gerçekleştirilebilecek ekoturizm faaliyetleri ortaya konulmuştur.

Materyal ve Metot

Çalışma alanı, Bursa iline bağlı Nilüfer, Karacabey ve Mustafakemalpaşa ilçe sınırlarının kesişimi içerisinde yer almakta ve Ramsar (Uluslararası Önem Sahip Sulak Alanların Korunması Hakkında Sözleşme) ile ülkemizde tescillenmiş 14 sulak alandan birini kapsamaktadır. 1998 yılında Ramsar alanı olarak ilan edilen Uluabat Gölü'nün Bursa kent merkezine olan uzaklığı 34 km olup, Bursa-İzmir karayolunun güneyinde yer almaktadır. Şekil 1'de çalışma alanının coğrafi konumu görülmektedir.

Şekil 1. Çalışma alanının coğrafi konumu

Çalışma alanı, yaklaşık olarak 480 km² alansal büyüklüğe sahiptir. Çalışma alanının, Uluabat Gölü'nü de kapsayan 199 km²'lik kısmı Ramsar alanı olarak tanımlanırken, bunun dışında kalan 281 km²

alan Ramsar tampon bölge olarak tanımlanmaktadır. Uluabat Gölü 1998 yılı itibariyle ülkemizdeki 14 Ramsar alanından biri olması yanında, aynı zamanda 2000 yılında, uluslararası bir sivil toplum kuruluşları ortaklığı projesi olan

“Yaşayan Göller” (Living Lakes) ağına dâhil edilmiştir (Anonim, 2011).

Alan genel olarak Karasal iklim, Karadeniz iklimi ve Akdeniz iklimleri arasında bir geçiş özelliği gösteren Marmara ikliminin etkisi altındadır. Çalışma alanı içerisinde 0-580 m aralığında yükseklik farklılıkları görülmektedir. Ayrıca, çalışma alanı sınırları içerisinde, köy (mahalle) statüsündeki 22 yerleşim alanında 2016 nüfus verilerine göre toplam 13320 kişi yaşamaktadır.

Çalışma alanında bulunan halkın en önemli geçim kaynaklarının başında tarım ve hayvancılık gelmektedir. Gerek iklim koşullarının uygunluğu gerekse tarımsal nitelikli topraklarıyla çalışma alanı içerisinde yoğun tarımsal faaliyetler yapılmaktadır. Çalışma alanı, özellikle merinos koyunu ve nitelikli sığır besiciliği açısından önem taşımaktadır (Anonim, 2018). Gölyazı ve Eskikarağaç yerleşimlerinin en önemli gelir kaynağını balıkçılık oluşturmaktadır. Fadilli, Akçapınar ve Onaç yerleşimleri çevresinde bitki örtüsündeki çeşitliliğinde artması sonucunda arıcılık faaliyetleri yapılmaktadır.

Alanın ekoturizm potansiyelini tespit etmek amacıyla literatür çalışmaları yapılmış, 2014-2017 yılları arasında yılın farklı dönemlerinde, alandaki

tüm yerleşim alanlarını kapsayacak şekilde arazi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Arazi çalışmaları kapsamında, alanın sahip olduğu doğal ve kültürel yapıya ilişkin gözlem ve incelemelerde bulunulmuş, yöre halkıyla yapılan sözlü görüşmeler ile alan hakkında bilgiler toplanmış, arazi sorveyi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler SWOT (Strengths-Güçlü Yönler, Weaknesses-Zayıf Yönler, Opportunities-Fırsatlar, Threats-Tehditler) analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Ekoturizm kapsamında yapılabilecek tüm etkinlikler göz önünde bulundurularak, arazi ve literatür çalışmaları ile SWOT analizi doğrultusunda, çalışma alanındaki ekoturizm kaynak değerleri belirlenmiştir.

Bulgular ve Tartışma

SWOT Analizi

Literatür taramaları ve gerçekleştirilen arazi çalışmalarına dayanılarak SWOT analizi yöntemiyle, ekoturizm açısından çalışma alanındaki güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler belirlenmiştir. Çizelge 1’de çalışmaya ilişkin SWOT analizi yer almaktadır.

Çizelge 1. SWOT analizi

<u>GÜÇLÜ YÖNLER</u>	<u>ZAYIF YÖNLER</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Alanın farklı ekoturizm alternatifleri sunması • Hava koşullarının farklı mevsimlere yayılan aktivite olanaklılığını arttırması • Ülkemizdeki 14 Ramsar alanından biri olması • Flora, fauna ve ornitolojik açıdan zengin olması. • Tarihi ve arkeolojik değerler bakımından zengin olması • Araştırma alanı içerisinde bulunan Gölyazı yerleşiminin, Antik Çağ’a dayanması ve bu döneme ilişkin arkeolojik kalıntılar barındırması • Araştırma alanına yakın bir mevkide yapılan kazılar sonucunda Aktopraklık Höyüğü’nün bulunması • Fotoğrafçılık açısından panoramik noktalar sunması • Uluabat Gölü’nün Türkiye’nin en geniş nilüfer yataklarını barındırması • Bursa-İzmir karayolunun çalışma alanı sınırları içerisinden geçmesi ve erişim kolaylığı sağlaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekoturizm potansiyeline karşın, konaklama imkânı bulunmaması • Geleneksel mimari yapıların yeterince korunamaması • Turizm açısından donanımlı ve yeterli iş gücünün bulunmaması • İş imkânlarının yetersizliği ve girişimciliğin sınırlı olması • Özellikle genç nüfusun bölgeden göç etme eğiliminde olması • Ekoturizm açısından yeterli destek ve tanıtım bulunmaması • Çalışma alanı içerisindeki pek çok yerleşimde yeterli kanalizasyon altyapısının bulunmaması • Alanın kırsal niteliğine uygun olmayan malzeme kullanımı neticesinde doğal ve kültürel peyzaj algısını olumsuz etkilemesi • Özellikle araştırma alanının doğu kesimlerine yakın bölgelerde, alanın doğal niteliğine zarar verebilecek sanayi tesislerinin ve yüksek katlı yapı yoğunluğunun artış göstermesi

<u>FIRSATLAR</u>	<u>TEHDİTLER</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Ekoturizm yatırımları sayesinde yöre halkının yaşam standartlarının artması • Ekoturizmin gelişmesine bağlı olarak yöre halkının doğa koruma bilinç düzeyinin artması • Ekoturizmin gelişmesi sayesinde yeni iş olanaklarının doğması, özellikle kadınlar ve gençler için istihdam oluşması • Yok olma tehdidiyle karşı karşıya olan yapıların onarılarak kültürel mirasın korunması ve turistler için konaklama alanları yaratılması • Son yıllarda Bursa'ya düzenlenen turlar içerisinde gününbirlik uğrak noktalarından biri olması 	<ul style="list-style-type: none"> • Taşıma kapasitesini aşan ziyaretçi sayısı ve bilinçsiz kullanım sonucunda doğal alanların, tarihi ve arkeolojik yapıların zarar görmesi • Plansız bir şekilde gelişen ekoturizm sonucunda, tarım ve mera alanlarının azalması, tarımsal ve hayvansal üretimin olumsuz etkilenmesi • Konaklama tesisleri, altyapı vb. çevreye doğrudan etki eden yapılar nedeniyle oluşabilecek bitki örtüsü tahribi, hayvanların ve özellikle kuşların doğal yaşam alanlarının zarar görmesi

Uluabat Gölü Ramsar Alanının Ekoturizm Kaynak Değerleri

Doğal kaynak değerleri

Çalışma alanında en önemli kaynak değerlerinden birini Uluabat Gölü oluşturmaktadır. Uluabat Gölü Ramsar alanı, nesli tehlike altında ve hassas türler barındırması, memeli ve kuş türleri açısından biyolojik döngülerin kritik safhalarına önemli bir alan olması, düzenli olarak yüksek sayıda su kuşu barındırması ve balıklar için önemli bir yaşam alanı olması açısından önem taşımaktadır. Bu özellikleriyle 9 uluslararası öneme sahip sulak alan kriterinden 4'ünü sağlamaktadır (Anonim, 2013).

Göl çevresinde tespit edilen memeli türleri arasında Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN) kırmızı liste kategorilerinde nesli tehlike altında olan ve uluslararası koruma statüsünde bulunun su samuru (*Lutra lutra*) yanında, çakal (*Canis aureus*), tilki (*Vulpes vulpes*), porsuk (*Meles meles*) ve tavşan (*Lepus capensis*) yer almaktadır (Anonim, 2009; Anonim, 2011; Anonim, 2013). Uluabat Gölü küresel ölçekte yok olma tehlikesi altında olan kuş türlerinden küçük karabatağın (*Phalacrocorax pygmeus*) ülkemizdeki en önemli üreme alanı olup, yine dünya çapında yok olma tehlikesi altında olan tepeli pelikanın da (*Pelecanus crispus*) önemli beslenme ve kışlama alanlarından biridir (Anonim2013). Gölde görülen balık türlerinden başlıcaları ise; sazan (*Cyprinus carpio*), turna (*Esox lucius*), tatlısu kolyozu (*Chalcalburnus chalcoides*), eğrez (*Vimba vimba*), inci balığı (*Alburnus alburnus*), tahta balığı (*Blicca björkna*), kızılkanat (*Scardinius erythrophthalmus*), ringa (*Alosa maeotica*), kızılöz (*Rutilus rutilus*), bıyıklı balık (*Barbus plebejus*), kadife (*Tinca tinca*), has kefal (*Mugil cephalus*), yayın (*Siluru sglanis*), deniz iğnesi (*Syngnathus sp.*),

acıbalık (*Rhodeus sericeus*), tatlısu kayabalığı (*Gobius fluviatilis*), taşıyıcı (*Cobitus sp.*), kayabalığı (*Knipowitschia sp.*)'dir. Ayrıca kullanılan av araçlarının uygun olmaması nedeniyle yakalanamayan ancak gölde nadiren olsa da avlanan yılan balığı (*Anguilla anguilla*) mevcuttur (Anonim, 2011; Anonim, 2013).

Sucul bitkiler yönünden Türkiye'nin en zengin sulak alanlarından biri olan Uluabat Gölü, aynı zamanda Türkiye'nin en geniş Nilüfer yataklarına sahip gölüdür (Anonim, 2018). Beyaz nilüfer (*Nympha alba*), gölün kuzeydoğu kıyılarında ve Mustafakemalpaşa Çayı'nın göle giriş ağzında çok geniş alanları kaplamaktadır (Anonim, 2009; Anonim, 2011).

Kültürel kaynak değerleri

Çalışma alanı içerisinde, alanının kuzeydoğusunda yer alan Gölyazı, Antik Çağ'da Bithynia çevresinin en önemli kentlerinden birisidir ve Apolyont (Uluabat) Gölü'nü besleyen Rhyndakos (Kocasu ve Orhaneli) Çayı'ndan ilham alınarak, Rhyndakos kenarındaki Apollonia anlamına gelen Apollonia ad Rhyndakos olarak isimlendirilmiştir. Antik kaynaklarda yerleşimle ilgili çok az bilgi bulunmakla birlikte genel görüş antik kentin büyük oranda günümüz yerleşiminin altında bulunduğudur (Şahin, 2014). Yerleşimin bulunduğu yarımada kısmını çevreleyen dış sur ile adayı çevreleyen iç surlar günümüze kadar tam olarak korunamamış olmakla birlikte kalıntılarından yüzyıllar içinde devşirme malzeme ile değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Manastır Adası olarak adlandırılan ada üzerinde Hagios Konstantinos veya Helena Kilisesi olarak bilinen bir kilise kalıntısı ile Ortaçağ'a ait kale kalıntısı bulunmaktadır (Anonim, 2017). 19. ve 20. yüzyıl Yunan klasik mimarisini yansıtan Aziz

Panteleimon Kilisesi restore edilerek günümüzde kültür evi olarak kullanılmaktadır. Bunlar dışında Gölyazı yerleşim alanı içerisinde Yunan-Roma dönemlerine ait farklı mezar tiplerini barındıran nekropol ile tiyatro ve stadyum kalıntıları bulunmaktadır. Osmanlı dönemine ait yapılar arasında ise hamam, yel değirmeni ve Gölyazı Camii yer almaktadır (Şahin, 2014; Anonim, 2017). 1998 yılında Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından Kentsel Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillenmiş Gölyazı'da, tüm bunların yanında 87 sivil mimarlık örneği yapı ile doğal anıt olarak tescilli 17 ağaç bulunmaktadır. Tarihi ve arkeolojik özelliklerinin yanında Uluabat Gölü içerisinde bir yarımada olması dolayısıyla doğal özellikleriyle de ilgi çeken ve son yıllarda ziyaretçi sayısı artan yerleşimde yöre halkı tarafından stantlar kurularak tarım ürünleri, balık ve yöresel yiyeceklerin satışı yapılmakta, göl içerisinde sandalla gezinti imkânı sunulmaktadır.

Çalışma alanı sınırları içerisinde yer almamakla birlikte Akçalar'a yakın bir mevkide son yıllarda yapılan arkeolojik kazılar sonucunda Aktopraklık Höyüğü bulunmuştur. Birbirini kronolojik açıdan takip eden 3 yerleşim (Aktopraklık A, B, C) Miyosen dönemde oluşmuş bir kayalık üzerinde yer almaktadır ve üçünün de kendi içinde höyükleşme geçirdiği gözlemlenmiştir (Karul, 2013). 2004 yılından itibaren yapılan kazılar sonucunda en eski yerleşimin Aktopraklık C olduğu ve yerleşimin M.Ö. 6300 yıllarına ait olduğu belirlenmiştir (Karul ve Avcı, 2011).

Çalışma Alanında Ekoturizm Çerçevesinde Gerçekleştirilebilecek Etkinlikler

Uluabat Gölü Yönetim Planı çerçevesinde geliştirilen "Uluabat Gölü Leylek Dstu Köyler Projesi" ile her yıl Mayıs ayında Eskikaraağaç Köyü'nde "Uluslararası Eskikaraağaç Leylek Şenliği" düzenlenmektedir. Şenlik kapsamında bilimsel etkinliklerin yanı sıra kültürel ve sanatsal organizasyonlara da yer verilmekte, şenlik yerli ve yabancı turistler tarafından ilgi görmektedir (Anonim, 2017). Eskikaraağaç yerleşim alanında bir adet kuş gözlem kulesi bulunmaktadır.

Fadıllı yerleşim alanı yakınında yamaç paraşütü iniş sahası bulunmakta, özellikle bahar ve yaz aylarında yoğunluk kazanmakla birlikte, yamaç paraşütü gün geçtikçe daha fazla ilgi görmektedir. 2013 yılından beri düzenlenen "Nilüfer Havacılık Festivali" pek çok sporcuyla birlikte yöreye olan ziyaretçi sayısını da arttırmaktadır.

Türkiye'nin en uzun altıncı mağarası olarak kabul elden Ayvaini Mağarası, Ayvaköy'de yer almaktadır. Güney Marmara Bölgesi'nin en uzun yeraltı geçidi olduğu belirlenen mağaranın ikinci ağız ise Mustafakemalpaşa'ya bağlı Kazanpınar ve Doğanalan köyleri arasındadır. Mezozoik zamanla ilişkilendirilen Ayvaini Mağarası, 1970 yılında 3 kişilik bir İspanyol ekip tarafından keşfedilmiştir. Uzunluğu 5,5 kilometreyi bulan mağaranın içinde yer yer 3-4 metreye ulaşan 60 adet gölcük yer almakta, mağaranın çıkışındaki gölcüğün uzunluğu ise 400 metreyi bulmaktadır. Su seviyesi ise mevsimsel etkilerle değişmektedir (Anonim, 2017).

Fadıllı yerleşimi göl kıyısında yer alan bitkisel ve hayvansal üretimin yoğunlukta olduğu yerleşimlerden biridir. Yerleşim çevresinde çiftlik turizmi ve göl kıyısına yakın kesimlerde kamp-karavan turizmi açısından değerlendirilebilecek alanlar bulunmaktadır. Fadıllı yerleşiminden Akçapınar, Onaç, Dorak istikametine doğru gidildikçe yükseklik artmakta, bitki örtüsünde de değişimler gözlemlenmektedir. Bu istikamet boyunca pek çok noktada doğa fotoğrafçılığı açısından panoramik görüntüler yakalamak mümkündür. Bu güzergah aynı zamanda bisiklet, doğa yürüyüşü ve bitki gözlemciliği açısından da önemli bir potansiyele sahiptir. Uluabat yerleşimi ve yakın çevresi tarım ve hayvancılığa bağlı olarak, çiftlik turizmi açısından değerlendirilebileceği gibi, gölün Marmara Denizi ile bağlantısını sağlayan Kocaçay'ın geçtiği alan sucul bitkiler açısından zengin olup, bitki gözlemciliği açısından önemlidir. Şekil 2'de çalışma alanı içerisinde, ekoturizm potansiyeli yüksek alanlar ve alanlara ilişkin görseller verilmektedir.

Şekil 2. Ekoturizm potansiyeli yüksek alanlar ve alanlara ilişkin görseller

Bir alanın ekoturizm potansiyeli ve alan için uygun ekoturizm etkinliklerinin belirlenmesine yönelik çalışmalarda farklı yöntemlerden yararlanılmaktadır. Vural (2019), arazi çalışmalarına ek olarak yüz yüze anket ve CBS tekniklerinden yararlanırken, Külekçi ve Bulut (2012) analitik hiyerarşi yöntemini kullanmışlardır. Bu çalışmada, alanın ekoturizm potansiyelini tespit etmek amacıyla literatür ve arazi çalışmaları yapılmış ve SWOT analizi yönteminden yararlanılmıştır. Polat ve Önder (2006), Kızılaslan ve Ünal (2014), Surat ve ark. (2015), Yazıcı ve ark. (2017b), Ankara ve ark. (2018), Bozkurt (2019) ve Erken ve ark. (2019)'da ekoturizme yönelik çalışmalarında benzer şekilde literatür ve arazi çalışmaları yanında SWOT analizi yöntemini kullanmışlardır.

Özcan (2005) ve Çakır ve Çakır (2012) doğal, tarihi ve kültürel değerlerin varlığının alandaki turizm çekiciliğini attırdığını belirtmektedirler. Çalışma alanı tüm bu değerleri barındırmakta ayrıca Erdoğan ve Yağcı (2002), Erdoğan (2003), Polat ve Önder (2006), Demir (2011), Demir (2017)'in çalışmalarında ekoturizm kapsamında yapılabilecek aktiviteler arasında sıraladıkları pek çok ekoturizm etkinliğine de imkan sağlamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Çalışma alanının, ekoturizm aktiviteleri açısından gerek doğal gerekse kültürel pek çok kaynak değerine sahip olduğu, bu kapsamda öne

çıkan yerleşim alanlarının; Gölyazı, Eskikaraağaç, Akçalar, Fadılı, Ayvaköy, Akçapınar, Onaç, Dorak ve Uluabat olduğu tespit edilmiştir. Uluabat Gölü Ramsar tampon bölge sınırları içerisinde; doğa fotoğrafçılığı, bitki gözlemciliği, yürüyüş, bisiklet, kamp-karavan turizmi, suya dayalı aktiviteler, kuş gözlemciliği, yamaç paraşütü, kültürel- arkeolojik geziler, festival turizmi ve çiftlik turizminin ekoturizm kapsamında gerçekleştirilebilecek önemli aktiviteler olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda alanın ekoturizm potansiyeline ilişkin bütüncül bir rehber oluşturulması ve tanıtımının gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Ekoturizmin başarıya ulaşabilmesi ve uzun vadede başarısını sürdürebilmesi için yerel halkın mutlak surette katılımının sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla yöre halkı ekoturizm konusunda bilgilendirilmeli, her türlü faaliyet hayata geçirilmeden görüş ve katkılarından yararlanılmalıdır. Bu anlamda ilgili bakanlıklar, belediyeler ve akademisyenler ile sivil toplum kuruluşlarının yöre halkıyla kolektif çalışmalar gerçekleştirilmesi, bu amaçla yapılacak yatırımların devlet eliyle desteklenmesi ekoturizmin yaygınlaştırılması ve tüm yıla yayılması sürdürülebilirliğin sağlanması adına önemlidir.

Günümüzde ülkemizdeki pek çok kırsal alanda olduğu gibi çalışma alanı sınırları içerisinde yaşayan genç nüfusun büyük çoğunluğu gerek ekonomik zorluklar, gerekse sosyal imkânların yetersizliği sebebiyle büyükşehir merkezlerine göç

etme eğilimindedir. Bu alanda ekoturizmin gelişmesi ile yöre halkına başka gelir kaynakları sağlanabilir, özellikle kadınların ve genç nüfusun da iş gücüne katılmasını sağlayacak bir potansiyel yaratılabilir. Bu alana yapılacak doğru yatırımlar ile köy halkının yaşam standartları iyileştirilerek, sosyal olanaklar bakımından gelişim kaydedilebilir. Altyapıya ilişkin eksikliklerin giderilmesi aynı zamanda çevresel kirliliğin önüne geçilmesi açısından da önemli görülmektedir.

Çalışma alanı içerisinde özellikle Gölyazı yerleşim alanında bulunan, alanın tarihi ve kültürel geçmişini yansıtan kırsal mimari elemanlar mutlak surette korunmalı, kısmen zarar görmüş ya da yıkılma riski ile karşı karşıya kalan yapılar restore edilerek tekrar kullanıma kazandırılmalıdır. Ekoturizmin gelişmesiyle yeni yapılara ihtiyaç duyulması halinde alanın geleneksel yapısına uygun, kırsal mimariyi yansıtan yapılara belirli sayıda yer verilmelidir.

Alanın taşıma kapasitesini belirlemeye yönelik çalışmalar ilgili bakanlıklar ve akademisyenlerin işbirliğiyle başlatılarak, yoğun kullanımın doğal ve kültürel kaynaklar üzerinde oluşturabileceği olası olumsuz etkiler ile alanın ekolojik yapısında bozunuma yol açabilecek kullanımların önüne geçilmelidir. Özellikle nesli tehlike altında olan memeli türleri (*Lutra lutra*) ve küresel ölçekte yok olma tehlikesi altında olan kuş türleri (*Phalacrocorax pygmeus* ve *Pelecanus crispus*) başta olmak üzere tüm hassas türlerin üreme ve barınma alanlarının haritalandırılması, yörede yaşayanların ve ziyaretçilerin bu konuda bilgilendirilmesi, özellikle üreme dönemlerinde ekoturizm aktivitelerinin sınırlandırılması gibi önlemler alınması sağlanmalıdır.

&: Bu çalışma "Uluabat Gölü ve Çevresinin Peyzaj Karakter Analizi" başlıklı doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti: Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamıştır.

Kaynaklar

- Anonim, 2009. Gölyazı Ön Değerlendirme Raporu 2009, Nilüfer Belediyesi, Bursa.
- Anonim, 2011. T.C. Bursa Valiliği 2011 Yılı İl Çevre Durum Raporu s:128-136, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Bursa.
- Anonim, 2013. Türkiye'nin Önemli Sulak Alanları-

Ramsar Alanlarımız, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Hassas Alanlar Dairesi Başkanlığı, Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü, Ankara.

- Anonim, 2017. <http://golyazievi.nilufer.bel.tr> (30.05.2017)
- Anonim, 2018. <http://www.turkiyesulakalanlari.com> (21.02.2018)
- Anonymous, 2018. <http://www.ramsar.org> (13.01.2018)
- Akça Ş.B., Yazıcı K. (2017). Niksar ilçesi ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kullanım Yönünden Değerlendirilmesi, VI. Uluslararası Meslek Yüksekokulları Sempozyumu, 60-68.
- Akoğlu, Z., 2018. Sürdürülebilir Bir Turizm Türü: 'Ekoturizm' (Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler), İstanbul Teknik Üniversitesi Konut Araştırma ve Uygulama Merkez Müdürlüğü.
- Akşit, S., 2007. Doğal Ortam Duyarlılığı Açısından Sürdürülebilir Turizm, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 23, Yıl: 2007/2, 441-460.
- Ankaya, F., Yazıcı, K., Balık, G., Gülgün Aslan, B., 2018. Dünyada ve Türkiye'de Ekoturizm, Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Katkıları, Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi, 1(2), 69-72.
- Bergstrom J. C, John R. S, John P. T, Vernon L. W., 1990. Economic Value of Wetlands-Based Recreation, Ecological Economics, Volume 2, Issue 2, June 1990, Pages 129-147.
- Bozkurt, S. G., 2019. Gürün İlçesinin Ekoturizm Potansiyelinin İncelenmesi, İğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 9(4): 2255-2265, 2019.
- Çakır, A., Çakır, G., 2012. Kırsal Kalkınmayı Sağlayıcı Bir Unsur Olarak Şarköy Ve Çevresinde Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. KMÜ, Sosyo Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14(22)53-60.
- Demir, C., ve Çevirgen, A., 2006. Ekoturizm Yönetimi, Nobel Yayın Dağıtım, ISBN: 975-591-844-2, Ankara.
- Demir, M, Yıldız, N.D., Irmak, M.A., Yılmaz, H., Yılmaz, S., Özer, S., 2011. Sulak Alanların Sürdürülebilirliği İçin Ekosisteme Bütüncül Yaklaşım: Erzurum Örneği, II. Türkiye Sulak Alanlar Kongresi, 22-24 Haziran 2011, Kırşehir / Türkiye.
- Demir, S., 2011. İğneada'nın Ekoturizm Potansiyelinin Saptanması. Y. Lisans Tezi, İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, S., 2017. Tarihi Peyzaj ve Karakter Değerlendirilmesi Yaklaşımları ile Doğa Koruma-Turizm Odaklı Peyzaj Planlama,

- Meryamana Vadisi Örneği- Trabzon, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Erdoğan, N., 2003. Çevre ve (Eko)turizm, Genel Yayın ve Dağıtım, ISBN: 975-93130-2-2, Ankara.
- Erdoğan, N., Yağcı, Ö., 2002. Sürdürülebilirlik Bağlamında Ekoturizmin, Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Etkiler Bakımından Değerlendirilmesi, First Tourism Congress of Mediterranean Countries 2002, 17-21.
- Erken, K., Atanur, G., Tanrıöver, A.A., 2019. Bursa Florasının Doğa Turizmi Potansiyeli, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı:1, Sayfa:92-101.
- Gaul, D., 2003. Environmental Impacts of Ecotourism a Review of Literature. Web Sitesi:www.fao.org/forestry/foris/pdf/foph/ecotour.pdf, (23.09.2020)
- Gökalp, D. D., Yazgan, M. E., 2013. Kırsal Peyzaj Planlamada Agroturizm ve Agriturizm, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 15 (24): 25-29.
- Göktuğ, T. H., Yıldız, N. D., Demir, M., Bulut, Y., 2013. Taşıma Kapasitesi Kuramının Milli Parklarda Oluşum - Gelişim ve Modellenme Süreci, Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg., 44 (2): 195-206.
- Jiang, P., Cheng, L., Li, M., Zhao, R., Huang, Q., 2014. Analysis of Landscape Fragmentation Processes and Driving Forces in Wetlands in Arid Areas: A Case Study of the Middle Reaches of the Heihe River, China, Ecological Indicators 46 (2014) 240–252.
- Karataş, İ., Altunel, T., 2017. Korunan Alanlarda Sürdürülebilir Ekoturizm Faaliyetleri, 1st International Sustainable Tourism Congress, November 23-25, 2017, Kastamonu-Turkey.
- Karul, N., Avcı, M. B., 2011. "Neolithic Communities in the Eastern Marmara Region: Aktopraklık C", *Anatolica XXXVII*, s.1 - 15.
- Karul, N., 2013. "Aktopraklık Höyük", eds. Özdoğan. M, Başgelen. N, Kuniholm. P, Neolithic in Turkey, Northwestern Anatolia (in press), Archaeology& Art Publications, İstanbul.
- Kaypak, Ş., 2012. Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 14 (22): 11-29.
- Kızılaslan, N., Ünal, T., 2014. Tokat İlinin Ekoturizm/Kırsal Turizm Potansiyeli ve SWOT Analizi, Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi 9 (2014) 45-61.
- Kızıloğlu, S., Karakaya, E. 2019. Bingöl İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Bingöl İli Sakinlerinin Kırsal Turizm Algılamaları. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21(2): 257-266
- Külekcı, E. A., Bulut, Y., 2012. Erzurum İli Oltu ve Olur İlçelerinde En Uygun Ekoturizm Etkinliğinin Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemi ile Belirlenmesi, Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg., 43 (2): 175-189.
- Özcan E., 2005. Bolu İlinde Turizmi Etkileyen Faktörler İle Doğal, Tarihi, Kültürel Turizm Değerleri. GÜ. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 25, Sayı:1, 55-75.
- Polat, A. T., Önder, S., 2006. Karapınar İlçesi ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kullanımları Yönünden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 20 (40): (2006) 53-64.
- Surat, H., Yılmaz, H., Surat, Z., 2015. Yusufeli ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Kullanım Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma, Doğu Coğrafya Dergisi – 34 (61-88).
- Şahin, M., 2014. Gölyazı/Apollonia Kültür Envanteri, Nilüfer Belediyesi, Bursa
- Turoğlu, H., Özdemir, H., 2005. Bartın İlinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi, Doğu Coğrafya Dergisi Sayı:13, s:97-116.
- Üzümcü, O. O., Koç, B., 2017. Ekolojik Turizm Kavramı: Fethiye Örneği, Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi, E-ISSN: 1308-027X, 10 (1): 14-19.
- Valentine, P. S., 1992. "Review. Nature-based tourism" In B. Weiler ve C. M. Hall (Eds.), Special Interest Tourism, London: Belhaven Press, pp.105–127.
- Vural, H., 2019. Bingöl İlçaları Beldesi ve Yakın Çevresinin Peyzaj Özellikleri ve Kırsal Turizm Potansiyeli, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:17, s:381-410.
- Yazıcı, K., Gülgün Aslan, B., Ankaya, F., 2017a. Evaluation of Zinav Canyon (Tokat/Resadiye) From The Perspective of Canyon Tourism and Ecotourism, 2nd International Conference on Civil and Environmental Engineering, 2885-2894.
- Yazıcı, K., Gülgün Aslan, B., Ankaya, F., 2017b. Potential of Rural Tourism and Ecotourism and Swot Analysis: Case of Baskale (Van, Turkey) And Its Surroundings, Karabük University Journal of Institute of Social Sciences (3), 131-144.